

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING HUDUDIIY EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK TADQIQI

Boymatova Dildora Olim qizi

Termiz shahridagi Prezident maktabi

Aniq fanlar metod birlashmasi o'qituvchisi

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, unga keng iqtisodiy erkinlik berish bilan tavsiflanadi. Shu jihatdan, hozirgi kunda respublikamizda kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda. Chunki, kichik biznes va tadbirkorlik sohasini rivojlantirish masalasiga davlatimiz iqtisodiy siyosatining strategik vazifasi sifatida qaralmoqda.

Kichik biznes kapital taqchilligi sharoitida ko'p mablag' talab etmaydigan xo'jalik faoliyati sifatida resurslar aylanmasining yuqori sur'atlarini ta'minlaydi, iqtisodiyotni qayta qurish, iqtisodiy nobarqarorlik va resurslar cheklanganligi sharoitida iste'mol bozorini shakllantirish va uni to'ldirish muammosini tez hamda tejamli tarzda hal etadi. Kichik korxonalar iste'mol talabining o'zgarishiga darhol moslashadi va shu yo'l bilan iste'mol bozoridagi zaruriy muvozanatni ta'minlaydi. Kichik tadbirkorlik subyektlari iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri bo'lib, ularning eksport faoliyati mintaqaviy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga hissa qo'shadi. Ushbu maqolada kichik tadbirkorlik subyektlarining hududiy eksport salohiyatiga ta'siri ekonometrik usullar yordamida tadqiq qilinadi. Tadqiqot natijalari kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va eksport faoliyatini kengaytirish bo'yicha samarali choralarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Kichik biznes yangi ish o'rinlarini yaratishi bilan ishsizlik muammosini hal etishda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi payta ushbu soha nafaqat iqtisodiyotning o'sish sur'atlarini jadallashtirishda, balki mamlakatimiz uchun nihoyatda muhim bo'lgan bandlik va aholi daromadlarini oshirish masalalarini hal etishda ham yetakchi o'rin tutmoqda. Oxirgi yillarda respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan shug'ullanuvchi korxonalar soni yil sayin ortib borayotgani sohaning izchil rivojlanayotganligidan dalolat beradi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

So‘nggi yillarda respublikamiz iqtisodiyotini rivojlantirish maqsadida tadbirkorlikda ilmiy texnik faoliyat natijalaridan yanada samaraliroq foydalanish borasidagi amalga oshirilayotgan tadbirlar natijasida ijobiy natijalarga erishilmoqda. Ayniqsa, kichik tadbirkorlikning jadal sur‘atlar bilan rivojlanib borishi va raqobat muhitini kengaytirish sohasida bu holat aniq ko‘zga tashlanmoqda. Shu o‘rinda aytish kerakki, milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning hozirgi holatida innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo‘yicha metodologik yondashuvlarning yetarlicha ishlanmaganligi kichik tadbirkorlik sohasida innovatsion faoliyatga yo‘naltirilgan investitsiyalardan foydalanish samaradorligini baholashda bir muncha qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda.

Tadbirkorlik va eksport salohiyati o‘rtasidagi bog‘liqlik bo‘yicha turli iqtisodiy tadqiqotlar olib borilgan. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, kichik bizneslar innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqish orqali global bozorga kirish imkoniyatlarini oshiradi. Xitoy, Germaniya va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda kichik biznesning eksportga qo‘shgan hisssasi tahlil qilinib, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralari eksport hajmini oshirishda muhim rol o‘ynashi aniqlangan.¹

O‘zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilgan. Jumladan, "Tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash davlat jamg‘armasi" va soliq imtiyozlari orqali eksportyor tadbirkorlar rag‘batlantirilmoqda. Biroq, eksport salohiyatini oshirish uchun kichik tadbirkorlik subyektlarining ta‘sirini chuqurroq tahlil qilish zarur.

Tadqiqot doirasida ekonometrik model sifatida ko‘p omilli regressiya usuli qo‘llaniladi. Asosiy maqsad – kichik tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatiga ta‘sir qiluvchi omillarni aniqlash va ularning natijaviy o‘zgaruvchiga ta‘sir darajasini baholashdir.

¹ Junaydullayevich, A. A., & Rasulovna, Q. N. (2023). mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o‘rni. scientific aspects and trends in the field of scientific research, 1(10), 34-37.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Markaziy bank, Davlat bojxona qo'mitasi va tadbirkorlik subyektlarining hisobotlaridan olinadi. 2015–2024-yillar oralig'ida yig'ilgan ma'lumotlar panel tahliliga asoslanadi.

Ekonometrik model

Quyidagi regressiya modeli ko'rib chiqiladi:

$$EXP_i = \beta_0 + \beta_1 KTS_i + \beta_2 INFRA_i + \beta_3 INV_i + \beta_4 FIN_i + \varepsilon_i$$

Bu yerda:

- i-hudud eksport hajmi,
- kichik tadbirkorlik subyektlari soni,
- infratuzilma rivojlanish darajasi,
- xorijiy investitsiyalar hajmi,
- moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmi,
- tasodifiy xatolik.

Ushbu model yordamida kichik biznesning eksportga ta'sirini baholash va asosiy omillarni aniqlash mumkin.

Ekonometrik model natijalari eksport hajmini oshirishda kichik biznes subyektlari va infratuzilma rivojlanishining muhimligini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik tadbirkorlik subyektlarining soni va faoliyati hududiy eksport salohiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ta'sirni yanada oshirish uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. Kredit va moliyaviy imtiyozlarni kengaytirish – kichik biznes eksport imkoniyatlarini oshirish uchun davlat tomonidan qo'shimcha subsidiyalar ajratish.
2. Logistika va infratuzilmani rivojlantirish – eksport qiluvchi kichik biznes uchun transport va bojxona tizimini soddalashtirish.
3. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish – kichik tadbirkorlarning xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish.
4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish – xorijiy bozorlar bilan hamkorlik aloqalarini mustahkamlash uchun davlat ko'magini oshirish.

Bu chora-tadbirlar kichik tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini oshirishga va hududiy iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yavardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni.// lex.uz.
2. Junaydullayevich, A. A., & Rasulovna, Q. N. (2023). mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o 'rni. scientific aspects and trends in the field of scientific research, 1(10), 34-37.
3. Abdulloyev, A. J., & Rahmatov, A. A. O. G. L. (2022). Tadbirkorlik subyektlari salohiyatini oshirishning iqtisodiy asoslari hamda rivojlanish istiqbollari. Central Asian Academic Journal of Scientific research, 2(6), 582-588.